
Laca Tijdingen

Driemaandelijks tijdschrift van LACA,
Geschied- en Heemkundige Kring van Laken
Jaargang 2 • Nummer 3 • maart 1991

Laken

*Wapen van de Koninklijke
Residentie Laken
Koninklijk Besluit van 20 april 1857*

LACA

Geschied- en Heemkundige Kring
van Laken

Voorzitter : Leon CANDAU

Verslaggeefster : Hildegarde VERSTRAETE

Penningmeester en Bibliothecaris : Eric CHRISTIAENS

Andere actieve leden :

Victor CAPRON
Joris DILLEN (stichter)
Emile LEEMANS
Pierre SCHACHT
Daniel VAN KRIEKINGE
Pierre VAN NIEUWENHUYSEN
Marcel VERHEYLEWEGHEN

1. KONINKLIJKE BELANGSTELLING

Gedragen door een gunstig gerichte bries belandde een exemplaar van onze LACA-TIJDINGEN op de werktafel van Koning Boudewijn. Ondersteboven ... maar met terechte tevredenheid ontvingen wij de bevestiging van dit merkwaardig feit, betekend door de Heer G. JACQUES, Grootmaarschalk van het Hof. We menen dan ook dat het zinvol is, zonder uitstel dit bericht reeds in het voorliggend nummer op te nemen.

Tijdens ons korte bestaan reikten wij onze leden een resem onuitgegeven informatie aan, verband houdend met het openbare en ook intieme leven van onze voormalige Vorsten. Groeikoorts, maar ook schroomvalligheid en ongewisheid omtrent de leefbaarheid van onze driemaandelijksse TIJDINGEN weerhielden er ons tot hiertoe van, ons tijdschrift aan het Hof te richten. Toch ligt het Kasteel van Laken op het grondgebied van de eermalige gemeente die het richtdoel uitmaakt van ons onderzoek.

Nu we intussen reeds menige positieve aanmoediging ontvingen, waaronder uiteraard deze laatste, zien we met vertrouwen de toekomst tegemoet ! De Koninklijke belangstelling is voor ons een aansporing om de kwaliteit van onze publicatie nog te verbeteren. En het blijft niet bij een intentieverklaring want we wensen niet liever dan dat onze onbaatzuchtige inspanningen, louter gericht op de eerbied en de interesse voor het Lakense patrimonium, een weerklank vindt in de "Koninklijke Residentie" ! Terecht iets om trots op te zijn !

2. STEUNENDE LEDEN LACA

Wij stellen er prijs op onze steunende leden langs deze weg te danken en zijn fier hun namen hieronder even op een rijtje te zetten.

Bert ANCIAUX 1120 Brussel, Niklaas BLYAERT 1020 Brussel, Victor CAPRON 1020 Brussel, Eric CHRISTIAENS 1020 Brussel, François DEMESMAEKER Meise, Joris DILLEN 1020 Brussel, Lucien DOLLE 1090 Brussel, C. EYCKERMAN 1020 Brussel, JANSSENS - VOS DE WAELE Schilde, Jan LINDEMANS 1020 Brussel, Pierre SCHACHT 1020 Brussel, VAN DAELE-DILLEN Grimbergen, Pierre VAN NIEUWENHUYSEN 1080 Brussel, Hildegarde VERSTRAETEN Wemmel.

3. SPREKEND OVER EEN BLAUWE HEIZELSE VLINDER.

In samenwerking met het inrichtend comité van de H. Hart- en Sint-Lambertusparochie, enkele culturele activiteiten uitbouwen, is voor LACA een grote eer. Het is tevens een uitzonderlijke gelegenheid om een minder gekend deelgebied van Laken, de Heizel met name, wat grondiger te bestuderen aan de hand van de beschikbare documentatie.

De spreekbeurt, gehouden door uw verslaggever, op 7 februari j.l. in de feestzaal van het Maris-Stella-Instituut, kende ondanks de Golfperikelen en een hardnekkige sneeuw- en koudegolf er bovenop, een merkwaardig succes. Trouwens, de gemoedelijke sfeer die rustig voortkabbelde onder de aanwezigen, na afloop van de uiteenzetting, bewees dit ten volle. Eric Christiaens bediende de toverlantaarn en

toonde beelden uit zijn collectie. Een dankbaar glunderende E.H. Goossens, huidige Pastoor van de Parochie, reikte een kameraadschappelijke hand. Mevrouw Tesseur tenslotte, die het ganse kulturele gebeuren van de viering onder haar hoede heeft, betuigde hartelijk haar erkentelijkheid !

De symbolische blauwe vlinder zat er roerloos bij, de vleugels gespreid, trots op wat evolueerde in al die jaren ... !

Maar als goede LACA-strategen evalueren we deze frontlijn slechts als een tijdelijk gegeven. Intussen werden er al nieuwe initiatieven genomen met het oog op de volgende activiteit in hetzelfde kader, namelijk : een tentoonstelling in de H. Hart- en Sint-Lambertuskerk op 17 maart 1991. Een persoonlijke uitnodiging hiertoe werd naar al onze leden gestuurd. Wij danken dezen die de tentoonstelling bezochten en zullen in het volgende LACA-nummer uitvoeriger hierover berichten.

4. MONUMENTENDAG 1991

We ontvingen reeds de eerste organisatorische gegevens over de volgende Monumentendag, reeds ervaren als een traditie.

Datum : 15 september 1991.

Criteria : - uitzonderlijk karakter van de open te stellen gebouwen
- gratis activiteit voor het grote publiek
- tweetalige opvang en begeleiding

Thema : Architectuur van het Interbellum, zijnde realisaties uit de periode tussen de twee wereldoorlogen.

LACA zal zich op de volgende vergaderingen over deze gegevens bezinnen en opbouwende voorstellen overhandigen aan het organisatie-comité "Open Monumentendag" Brussels Hoofdstedelijk Gewest. (onder de hoede van de Koning Boudewijnstichting)

5. ECHO'S VAN ONZE LEDEN

Mevrouw VERBOVEN, gewezen Vrederechter te Laken, meldt ons dat zij van bevoegde diensten een aantal plannen omtrent het Vredege-rechtsgebouw mocht ontvangen.

Hartelijk dank, Mevrouw, voor dit gelukkig initiatief.

6. LACA - WOORDVERKLARING - WAT BETEKENT "LACA"

Er wordt ons wel eens de vraag gesteld : "De afkorting LACA, waar staan die vier letters voor ?" ... Oh de dwalers, zij vergissen zich schromelijk ! LACA is een zeer oude vorm waarmee in vroegere tijden de localiteit LAKEN werd aangeduid. Meer hierover vindt U in dit nummer in een artikel van de hand van de Heer P. VAN NIEUWENHUYSEN.

7. BEWARING PATRIMONIUM

We zouden geen echte heemkundigen zijn indien we niet bekommerd waren om het lot van het rijke patrimonium hier ter plaatse. Om deze redenen achtten we het uiterst zinvol om een brief te richten aan de Heer THIELEMANS, Schepen van Cultuur van de Stad Brussel, teneinde dringend zijn aandacht te vestigen op enkele punten :

a. Gedenkplaat - 1e steenlegging sociale gebouwen

Victor Mabilie-straat

Deze gedenkplaat heeft een dringende opknapbeurt nodig. Belangrijke namen uit de plaatselijke geschiedenis zijn bijna onleesbaar geworden : Emile Bockstael, Louis Houba ! Zij dreigde ook te verdwijnen in de nakende afbraak van de gebouwen.

b. Sgraffiti-versieringen aan eigendommen "Lakense Haard"

Arbeidstraat 3/17 en 4/20

Het ware hoogst wenselijk deze prachtige sgraffiti-versieringen in hun luister te herstellen. Spijtig genoeg zijn de bloemversieringen al erg verweerd.

We zien met belangstelling uit naar een gunstig antwoord !

8. HISTORISCHE TENTOONSTELLING

a. Thema : Het Industriële en Commerciële Laken 1880-1990.

b. Gangmaker is dit jaar de Heer Christiaens. Hij wenst na tien jaar noeste verzamelijver naar buiten te treden met materiaal en het grote publiek te laten meegenieten van zijn met zorg gekoes-terde schatten. Natuurlijk wordt hij omringd door de ganse kernploeg !

c. Data : 25 mei 1991 tot 2 juni 1991
Vooropening 24 mei 1991.

d. Plaats : Grote zaal Trefcentrum Nekkersdal.

e. En tot slot : Onze leden zullen persoonlijk te gelegener tijd uitgenodigd worden op deze tentoonstelling. Doch let wel, uw belangstelling zal voor ons een grote aanmoediging zijn. Er zullen pareltjes getoond worden !

9. RECHTZETTING

Was het de feestroes der eindejaarsfeesten of de zetduivel die ons parten speelde ... ? Toch even een kleine rechtzetting met verontschuldigen aan de hoofdrolspelers in de tekst !

Referte : LACA-TIJDINGEN Jaargang 2 nr 2 blz 3 par. 3 : HULDE
de Heer CAPRON : lezen de Heer PLATTON
de Heer PLATTON : lezen de Heer CAPRON

Zulke naamverwisselingen zijn eigenlijk onbegrijpelijk ! We kennen deze personen maar al te goed ! Vandaar misschien deze onachtzaamheid ! ...

L. CANDAU

DE GROOTHAARSCHALK VAN HET HOF

15 maart 1991.

Mijnheer de Voorzitter,

Zijne Majesteit de Koning ontving met genoegen een exemplaar van het Nummer 3 van de LACA Tijdingen en heeft mij met de eer belast U te danken voor deze vriendelijke attentie.

De Vorst zal met belangstelling dit tijdschrift doornemen.

Hoogachtend,

Gérard JACQUES.

Aan de Heer Leon CANDAU
Voorzitter
van LACA, Geschied- en Heemkundige Kring van Laken
Rode Kruislaan 15
1020 BRUSSEL.

Op een bepaald moment zag het er somber uit voor de politieke carrière van Leopold, Georg, Christian, Frederik (in Belgische biografieën : Georges, Chrétien, Frédéricq), jongste zoon van Hertog Franz van Saksen-Koburg-Saalfeld (in de titel werd later na gebiedsruil de derde naam vervangen door "Gotha").

In het begin van zijn carrière was hij actief geweest op allerlei gebieden : militaire (hij vocht tegen Napoleon, en bracht het tot luitenant-generaal bij het Russische leger), gouvernementele (hij bestuurdde Saksen-Koburg tijdens de afwezigheid van zijn regerende broer Ernest), diplomatieke (hij was aanwezig op het Congres van Wenen), sociaal-economische (hij had aandacht voor de sociale problematiek en wilde later de economische politiek van België beïnvloeden).

In 1816 trouwde hij met Charlotte, de erfprinses van Engeland (zij was verloofd geweest met de Prins van Oranje die later Willem II werd, maar zij gaf de voorkeur aan Leopold). Hij was dus op weg Prins-Gemaal te worden. Hij werd generaal en daarna maarschalk van het Britse leger (1). In 1817 echter overleed Charlotte in het kraambed met haar doodgeboren kind.

Hij hoopte nog een belangrijke rol te spelen in de Engelse politiek (hij was immers de oom van de latere koningin Victoria). Hij werd nog tot lid van de orde van de Kousenband benoemd. Maar hij wilde liever echt regeren. Begin 1830 deed de gelegenheid zich voor om Koning van Griekenland te worden. Wegens de vele moeilijkheden weigerde hij de kroon in mei 1830.

Vanaf november 1830 werd hem de kroon van het nieuwe België aangeboden en na lange besprekingen en ... vele twijfels (toen al) aanvaardde Leopold in mei 1831. Hij had twijfels omdat hij van mening was dat de macht van de koning te beperkt was. Trouwens hij verklaarde aan de Belgische afgezanten "Messieurs, vous avez rudement traité la royauté (in de grondwet, n.v.d.r.) qui n'était pas là pour se défendre ... Votre charte est bien démocratique, cependant je crois qu'en y mettant de la bonne volonté de part et d'autre, on peut encore marcher". (2)

De twijfel en spijt van Leopold I waren bekend (zo door brieven die hij richtte aan een vertrouweling (Freiherrn von Stockmar) maar uit de volgende uittreksels van documenten (uit de verzameling Capron uiteraard) blijkt dat hij deze gevoelens ook kenbaar maakte aan zijn vrouw Louise-Marie en zijn zoon, de latere Leopold II en dat tot medio negentiende eeuw Opgemerkt dient te worden dat zijn vrees niet ingegeven was door gevaren uit het buitenland maar wel door binnenlandse problemen.

Joris DILLEN

x x x x x

(1) De benoemingsakten waren te zien op de tentoonstelling van LACA d.d. 15 december 1990.

(2) Bibliographie Nationale Tome 32, kol. 379.

Leopold I heeft het zich herhaaldelijk beklagd dat hij hier koning is geworden en dat hij eertijds de Griekse troon had geweigerd.

In het begin was hij vol lof voor zijn nieuwe medeburgers. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een brief aan the Marquis of Huntly d.d. 4/2/1832 : "my position is no sinecure concerning many things, but I tell you one important fact, there is not a more aristocratic nation in all the world as the Belgians, one of the quietest and best disposed populations in Europe." (1)

Wat Leopold I naderhand tegen de borst zal stuiten zijn de scherpe politieke tegenstellingen tussen katholieken en liberalen. Die tegenstellingen komen tot uiting na 1839 d.w.z. na het einde van de moeilijkheden met Nederland; immers van dan af gaat het Unionisme (dit is de eendracht tegen de potentiële Hollandse vijand) teloor.

1839 is dus een keerpunt (2). Bovendien kan Leopold I zijn positie als grondwettelijke vorst moeilijk verteren; hij vergelijkt zijn toestand met deze van andere vorsten (zoals Otto van Griekenland) die regeren zonder grondwet.

Hierna volgen een reeks onuitgegeven uittreksels van brieven waaruit de wrevel van Leopold I duidelijk tot uiting komt.

Victor CAPRON

(Leopold I aan Louise-Marie, Wiesbaden, 30/10/1839)

- "Le Roi de Hanovre est toujours revenu à son étonnement comment dans une belle position anglaise (3) j'ai pu penser à la Grèce et ensuite à la Belgique. Mr Martin, le Ministre de France qu'il paraît assez aimer à cause de son esprit lui a dit "mais l'avantage est tout à la Belgique, car en Grèce le Roi aurait eu même parmi ses Grands Officiers des brigands." La-dessus le Roi a dit devant Goblet (4) : "au moins alors on sait ce que l'on a, mais avec les Belges, on ne le sait jamais." C'est parfait !"

(Idem, Wiesbaden, 3/11/1839)

- "Nos gens en Belgique se conduisent bien misérablement, j'entends qu'à un diner où Falk était, Henri de Brouckère n'a fait que crier contre la Belgique, que cela est canaille et qu'ils méritent peu tous les soins qu'on prend d'eux. J'ai presque gagné over the Baron to my oriental prepossessions et je regrette sincèrement d'avoir eu à faire à cette misérable boutique Belge."

(Idem, Wiesbaden, 10/11/1839)

- "Tu sais que j'ai toujours regretté d'être venu en Belgique..."

(Idem, Ardenne, 8/5/1940)

- "Hors tes bonnes lettres, je n'ai trouvé que des communications désagréables, c'est toujours comme cela ici. Il faut cependant une patience évangélique quand on voit des gens dans une position si heureuse et peut-être si peu méritée. s'il faut être vrai, ne rêver qu'embarras et ne savoir qu'inventer pour m'ennuyer et pour intriguer contre leur propre existence. Qu'avais-je à faire dans cette galère et perdre des années qui ailleurs pouvaient avoir des résultats et un avenir."

(Idem, Ardenne, 12/7/1840)

- "Je ne puis pas m'imaginer que Laeken soit bien cheerful par le temps qu'il fait; ces sortes de temps me rendent toujours très orientaliste. Quel dommage de s'être mis dans cette galère constitutionnelle; je trouve qu'il n'y a de compensation pour les Royautés que d'avoir vraiment du pouvoir, car elle a toujours cela de désagréable qu'elle vous met dans un certain esclavage. En Orient, les gens ont encore l'habitude d'être gouvernés d'une manière positive." (5)

(Idem, Ardenne, 26/5/1841)

- "La Grèce comme existence politique est clairement définie et a un avenir qu'Othon a singulièrement compromis puisque c'est une espèce de colonie Bavaroise mais qu'il ne peut pas détruire. That was an evil day où je me suis laissé entraîner à venir ici !"

(Idem, Laeken, 24/7/1841)

- "Je suis plus mordu par l'Orient que jamais et regrette beaucoup de m'être mis dans cette galère."

(Idem, Laeken, 27/7/1841)

- "Je suis ennuyé de quelques changements intérieurs dans le Ministère, c'est surtout Armand qui est d'un caractère à faire damner tout le monde, il me faut du définitif. Les hommes sont singuliers, il leur faut cette forme de Gouvernement et cependant ils ne veulent pas en prendre franchement les conséquences."

(Idem, Ardenne, 10/12/1842)

- "Je me suis assez occupé de la Grèce, mais toute la boutique ici is too much. Nous avons pour l'élection de la Cour des Comptes une affaire bien fâcheuse. La constitution dont on a affublé ce pays est quelque chose de monstrueux et elle aurait seule, sans toute autre considération, dû empêcher d'entrer dans une boutique qui depuis 11 ans me donne une existence des plus odieuses."

(Idem, Ardenne, 27/11/1842)

- "Si au moins les agréments de cette existence étaient stationnaires, mais tout cela se complique d'une position du pays qui va être fabuleusement mauvaise en crescendo. J'avais basé cette horrible boutique sur une base qui était solide, c'était le Catholicisme, à présent le travail est de miner ce rocher, et d'extirper la religion au bénéfice et abonnement suspendu des sieurs Devaux, Lebeau et Rogier etc. Il faut dire en revanche que nous sommes nourris pas trop mal, logés (pas trop bien) et blanchis pas trop bien non plus, par le Gouvernement ce qui est beaucoup et justifierait a reasonable degree of cheerfulness."

(Idem, Saint Hubert, 18/2/1843)

- "De penser qu'on est dans cette galère quand on pourrait respirer le romarin en fleurs sur les montagnes de la Grèce ! Othon est un peu bête et il a quelques difficultés d'argent, mais sa position est bien meilleure que celle du Père (6) et la mienne qui sont d'un absurde qui n'a pas de nom. Nous justement qui, je pense, pouvons nous compter parmi ceux qui par leur expérience, et si vous le permettez, leur esprit, pourraient rendre de grands services à leur pays, nous sommes comme St- Pierre, les serviteurs des serviteurs de dieu (sic). Notre signature n'a de valeur que par celle d'un Ministre venu au Ministère par dieu sait quelle intrigue ou quel contrecoup; souvent un homme auquel un particulier se garderait bien de confier ses affaires à lui, mais

qui ensemble avec une assemblée, la plupart du temps poussée par les motifs les plus personnels, mènent la barque dieu sait où, ou pour mieux dire la galère; et de penser qu'on est dans cette galère !!!

Encore pour l'excellent Père, on l'a cherché à ce monument que Tante (7) a fait faire, mais par dieu j'étais à Pall Mall moi, voilà la douleur, et je n'avais nulle obligation de devenir l'Iphigénie de toute cette boutique."

(Idem, Ardenne, 19/5/1844)

- "J'ai donné quelques audiences qui m'ont fait perdre mon temps. Je ne veux pas me lamenter mais au fond il y a de quoi. Ces députations Liégeoises font du mal et rendent les négociations avec la Hollande difficiles. J'en reviens toujours à mon premier mot : qu'avais-je à faire dans cette misérable galère."

(Idem, Saint Hubert, 17/2/1845)

- "J'ai toujours été extrêmement sensible à la beauté romantique d'un pays. Quand je pense que le ciel pour me punir, quoique déjà bien puni avant (8), m'a placé dans le pays le plus prosaïque du monde, quand j'aurais dû et pu aller ailleurs. Oh Lord that is very melancholy."

(Leopold I aan de Hertog van Brabant, de latere Leopold II, Baden, 14/10/1864)

- "Je vois avec chagrin le monde commence de plus en plus de douter qu'il puisse exister un avenir pour un pays qui marche d'une manière aussi périlleuse que la Belgique. Si l'on n'était pas aussi aveugle en Belgique cela devrait éveiller leur attention."

(Idem, Genève, 23/10/1864)

- "Je ne sais pas ce que seront les grands travaux de Bruxelles, mais les premiers dont on a besoin seraient d'avoir le sens commun. Je ne crois pas, comme la Belgique est poussée par les radicaux qu'elle ait un avenir."

(Philippe, aan zijn broer Leopold, Bruxelles, 29/1/1865)

- "S.M. est toujours très mécontente de la situation intérieure et ne cesse de répéter que le pays ne tient à rien et ne peut continuer, tout cela est exagéré et faux. Je crois que s'il est dans les destins de la Belgique de perdre son existence indépendante ce sera par des causes extérieures. L'irritation des partis ne peut être niée cependant, mais avec de la mauvaise humeur et des récriminations on ne la fera pas cesser."

Voetnoten

(1) Vermeld in een katalogus van de veilingzaal Christie's, verkoop van manuscripten 28/11/1990, blz 99

(2) Zie hieromtrent : Th. Luyckx, Politieke geschiedenis van België, Elsevier, 1964, blz 61-62

(3) In Engeland bezat Leopold Claremont, een comfortabele residentie met uitgestrekte landerijen die geld opbrachten. De Britse regering keerde hem ook een jaarlijkse rente van 50.000 pond sterling uit zoals bepaald was geweest in het huwelijkscontract van Leopold en Charlotte. Hij bleef eigenaar van Claremont, ook nadat hij in België Koning was geworden. Immers de toekomst van het land zag er volgens hem niet rooskleurig uit en mocht hij hier door een revolutie van de troon worden gestoten dan kon hij nog gebruik maken van zijn toevluchtsoord Claremont.

(4) Albert-Joseph GOBLET d'ALVIELLA (1790-1873) was Minister van Oorlog geweest in 1831. Later werd hij twee keer Minister van Buitenlandse Zaken.

(5) Otto I (1815-1867 - zoon van Ludwig I van Beieren) was toen Koning in Griekenland. Aangewezen door de Conferentie van London regeerde hij vanaf 1832. Hij verloor snel zijn populariteit omwille van zijn Beierse entourage, hetgeen opstand tot gevolg had (1843) alsook het toekennen van een grondwet (1844). (waardoor de Koning minder macht kreeg). In 1862 deed hij troonsafstand.

(6) Koning Louis-Philippe van Frankrijk, schoonvader van Leopold I.

(7) Adelaide, zuster van Louis-Philippe.

(8) Toespeling op het overlijden van zijn eerste vrouw Charlotte en hun doodgeboren zoontje.

en dan , is er dit nog :

We ontvangen op de valreep van de verspreiding van onze LACA-TIJDINGEN het overlijdensbericht van Mevrouw Dillen-Hofmans, de betreurde moeder van de Heer Joris Dillen, stichter en stuwende kracht achter de meeste LACA-initiatieven.

Langs deze weg bieden wij, Voorzitter, kernploeg en leden van de Geschied- en Heemkundige Kring, onze gevoelens van diep medeleven aan in het droevige maar onoverkomelijke verlies dat zijn familie heeft getroffen. Wij wensen hen veel sterkte in de komende donkere dagen en hopen dat deze troostende woorden hen daarbij lichtgevend mogen begeleiden.

De verzending van LACA-TIJDINGEN heeft wegens deze omstandigheden een lichte vertraging opgelopen. Vanzelfsprekend brengen wij hiervoor het nodige begrip op!

Dad le 14 Oct

04

Mon cher Enfant !

J'ai reçu ta petite
lettre et j'ai vu que tu
vas et dors beaucoup
à l'univers. J'ai j
m'en un si fort
solitaire excepté les
bons moments si j'ai
et si j'ai pu ~~avec~~
avec en bien affaiblir

Mazette souffrir
J'ai vu avec chagrin
le monde commence
à plus en plus de
douleur si il puisse
exister un avenir
pour le pays et
marcher d'un main
aussi perilleux et
le Delpir. Si l'on
n'était pas ainsi

arrivés à Delfzijl
où devant eux
leur attention.

Le Roi est parti
aujourd'hui et la Reine
part le 17. Je compte
partir le même jour
et aller à Gènes
où je resterai deux
jours. Je n'ai mes-
sieurs de plus
mes amitiés à

à la Reine et à Philippe
pour vous bon
à l'avenir
Soyez
Soyez

Il n'est
pas possible
oublier les enfants.

Rond de hulde die wij meenden te moeten brengen aan drie steunpilaren van LACA op 27 december 1990 (Zie Jaargang 2-Nr 2-blz 3), werd ter gelegenheid van het tweejarig bestaan van onze Vereniging, een tintelend feestje gewezen !

De Heer Dr J. VERBESSELT, Ere-Conservator van het Museum voor Kunst- en Geschiedenis en auteur van vele geschied- en heemkundige werken, aanvaardde welwillend onze uitnodiging om de kernploeg van LACA te komen toespreken rond het thema : "Heemkunde in Laken, maar hoe ?". Uit zijn gewaardeerde woorden hebben wij volgende krachtlijnen onthouden. Ervaren zoals hij is in deze materie drong hij onmiddellijk tot "the heart of the matter" door :

1. Een "verzamelaar" van oude voorwerpen, die handelt uit bezitsdrang en zich niet bekommert om de intrinsieke heemkundige waarde van zijn collectie, heeft het uiteraard niet bij het rechte eind! Heemkunde moet uit de sfeer van "commercie" gehouden worden.

2. Diverse eminente persoonlijkheden hebben reeds diep gegraven in het verre verleden van Laken. Is hier dan nog plaats voor onderzoek ? Zeer zeker. Over de laatste tweehonderd jaar is nog weinig bekend. Daar ligt een taak voor LACA.

3. In dit verband verbaast hij zich over het goedbedoelde "Vlaamse" initiatief en wenst ons een vruchtbare toekomst.

4. Zelf ziet hij Laken als een uitzonderlijk oord in Brabant, steeds gegeerd door grote Heren (Van Nervische nederzetting, over Romeinse Villa tot Koninklijke verblijfplaats). Hij schetst ons ook de rode draad van de continuïteit die aanwijsbaar is vanuit het verre verleden naar de actualiteit toe.

5. Tevens betreurt hij de stiefmoederlijke behandeling van de archeologie in onze contreien. Er zit nog veel fraais in de bodem verborgen en menig waardevol, door mensenhand vervaardigd voorwerp, werd reeds vernietigd door de niets ontziende bulldozers van de bouwpromotoren !

6. Als raadgevingen mochten wij volgende punten noteren :

- grondige bestudering van plannen, kaarten, stafkaarten en kadasterplannen ; grondige bestudering van de toponymie ; aandacht besteden aan herinneringen van ouderen, en dit voor het te laat is; aandacht voor privé documenten die nooit gepubliceerd werden; aandacht voor de genealogie van families die een bijzondere rol speelden in het sociale, kulturele of openbare leven van Laken; FOLKLORE - VERHALEN !

- scholen en verenigingen bewaren vaak geschriften en iconografisch materiaal.

- bestudering van de documenten van de burgerlijke stand, bevolkingsregisters, notariële akten, parochieregisters, verslagen kerkfabriek enz.

- aandacht voor oude urbanistische plannen. Dit moet leiden tot een beter begrip voor de huidige inplantingen.

7. En hij besluit met een voorbeeld. Vergelijk de urbanisatieplannen van 1932 met analoge projecten opgesteld in 1908 door het Berlijnse architectenbureau "Von Sieben", in opdracht van Leopold II !

Wij danken langs deze weg nog eens hartelijk de Heer Dr J.VERBES-SELT voor zijn wijze woorden en raad !

EN HOE DE AVOND VERDER EVOLUEERDE

Na de leerzame toespraak deinde de tijd uit in een gemoedelijke kulturele sfeer. Juffrouw De Hondt, voordrachtskunstenares, droeg enkele gedichten voor rond Lakense thema's en de Heer Leemans las voor uit zijn Lakense herinneringen, gekruid met een typisch streekaccent.

Als anticlimax werden "Tôte van Looké" geproefd, welwillend aangemaakt en in de oven geschoven door bakker Pottie uit Laken. Leden en eregasten waardeerden deze "probatie", versierd met een blauwwitte strook waarop het wapen van onze Gemeente prijkte. Dit gastronomisch hoogstandje was enkel bedoeld ter evocatie van een schilderijfragment, toegeschreven aan Nicolas Van der Horst, die in 1622 de processie van Laken vereeuwigde. Het schilderij wordt bewaard in het Gemeentelijk Museum van Brussel (Broodhuis). Het fragment toont ons een vrouwtje, staande achter een kraampje, uitgedost in de toenmalige kledij, taartjes aanbiedend, gevuld met pruimenspijs en rijst, maar ook bedevaartwimpeltjes ter herdenking aan bedoelde processie ! Vandaar deze handvervaardigde blauwwitte strook !

Vermelden wij nog dat de ganse avond in kerststemming werd doorgebracht, met kaarsen of tafel en veel groen, kwistig aangebracht door Mevrouw H. Verstraeten; onvergankelijk groen uit Boechhoutse hovingen ! Dank Hildegarde voor je bijdrage aan deze geslaagde avond !

L. CANDAU

TÔTE VAN LOOKE

UIT BEEVAART BEWAARD

DE KONINGINNELAAN, EEN AANLEG MET HINDERENISSEN

DE OORSPRONG VAN DE LAAN

OVER EEN GRAVURE VAN DE KONINGIN

In het begin van het bestaan van onze LACA-kring werd gedacht aan studies van de grote lanen van Laken. Bedoeling was genoeg informatie en documentatie te vergaren om er een tentoonstelling aan te wijden. Inmiddels werd ander interessant materiaal verzameld, zodat andere thema's werden aangesneden (x).

Een van onze actieve leden, Daniel Van Kriekinge, is echter een doorzetter : hij ging voort met zijn speur- en onderzoekswerk over de Koninginnelaan.

Het is geweten dat Leopold I een kerk wilde laten bouwen ter nagedachtenis van zijn (tweede) echtgenote Louise-Marie, Prinses van Orleans, eerste Koningin der Belgen. Niettegenstaande Leopold haar vaak ontrouw was, is hij meer aan haar gehecht geweest dan men vermoedt. (1) (2) Na haar overlijden in oktober 1850 (in de leeftijd van 38 jaar) neemt Leopold het besluit een kerk te laten bouwen en Louise-Marie erin te begraven (alhoewel zij de wens had uitgedrukt begraven te worden in de kerk van Laken - een eeuwenoude bedevaardplaats). De eerste steen werd gelegd op 24 maart 1853 en de inwijding gebeurde in 1872 (de kerk was toen nog onafgewerkt).

De Koning wenste eveneens de kerk in een mooi perspectief te plaatsen. Daarom moest de voordien drukste verkeersader van Laken (de Paleizenstraat en de Paleizenstraat-over-de-Bruggen, voorheen de weg naar Meise en Temse) de plaats ruimen voor een statige laan, dertig meter breed. Zij zou lopen van de kerk naar het Liedtsplein en aldus de verbinding tussen het kasteel te Laken en het paleis van Brussel aantrekkelijker maken (verder aansluitend op de Koninklijke Ste - Mariastraat en de Koningsstraat).

Zowel het bouwen van de kerk als het aanleggen van de laan hebben langer geduurd dan voorzien.

De kerk werd opgetrokken naar de plannen van architect Poelaert (die later het Justitiepaleis ontworpen heeft). De werken werden meerdere keren onderbroken en met de spits op de middentoren werd pas in 1908 begonnen (onder Leopold II, door de Duitse architect Von Schmidt). Nu nog kan men vaststellen dat de kerk onafgewerkt is (zo zijn sommige zuilen onbewerkt).

-
- (x) - Rijksnormaalschool; Karel Bogaerd, van 26 april tot 6 mei 1990;
- Stukken over en van Leopold I uit de verzameling V. Capron, op 15 december 1990;
- De Heizel, Retro-Expo op 17 maart 1991;
en binnenkort :
- Het industriële en commerciële Laken 1830-1890, van 25 mei tot 2 juni 1991.

In een reeks artikels willen wij het hotsende wedervaren van de Koninginnelaan beschrijven, want twintig jaar lang werd er gepalaverd (er kwam zelfs een petitie van de bewoners van de laan en de buurt). Ook zullen wij verdere interessante informatie over de laan brengen.

Onze initiatiefnemer, Daniel Van Krieking, wou het eerste artikel illustreren met een mooie gravure die hij op de kop getikt had. Ze stelt Koningin Louise-Marie voor, met op de achtergrond een afbeelding van het kasteel van LAKEN.

De opname van de plaat met Louise-Marie was gerechtvaardigd omdat zij de "Koninginne" van de laan was.

Nu wilde het toeval dat ondergetekende een zelfde gravure in zijn bezit had. Hij had deze van Nederlandse vrienden ten geschenke gekregen. Zij kwam uit de verzameling van de grootvader van de echtgenote. Hij was van Belgische origine en Belgicist. Vandaar dat hij alles verzamelde dat op het Belgische vorstendom betrekking had. Deze Hollandse dame moet een stuk van haar hart afgestaan hebben.

Maar er bleken dus meerdere exemplaren van de prent te bestaan. Bovendien was het vreemd dat op de ets drie namen vermeld zijn. Want gewoonlijk staan alleen twee namen vermeld : deze van de tekenaar en van de lithograaf. En wie waren deze kunstenaars ?

Gegevens over de kunstenaars werden inmiddels opgediept (zie infra). Maar was er geen verdere geschiedenis aan de gravure verbonden ?

Aan wie kan men zulke vragen beter stellen dan aan de Heer Gustave ABEELS, de "strafste kenner" van Brussel, auteur en verzamelaar van alles wat betrekking heeft op zijn geliefde stad ? Na enig speurwerk kwam de heer Abeels met uiterst interessante gegevens. In zijn bibliotheek had hij een boekje gevonden waaruit de prent blijkbaar gehaald werd ! Dat boekje werd na het overlijden van Louise-Marie (op 11 oktober 1850) uitgegeven : "La Reine - Sa Vie et sa Mort" (3)

Grasduinend in zijn collectie werd het duidelijk dat in 1850 en 1851 (dus kort na haar overlijden) meerdere boekjes over Louise-Marie werden uitgegeven.

Dat baart geen verwondering. Want onlangs vertelde een bekende Vlaamse auteur (4) dat dit overlijden ook meerdere schrijvende Vlamingen ontroerd had en dat heel wat Vlaamse gelegenheidspoëzie ontstond :

Zo in 1850

- DECHAMP (Père) ; Oraison funèbre de Louise-Marie Thérèse d'Orleans, Première Reine des Belges (Labroue et Cie, rue de la Fourche 36, Bruxelles) (Een ander werk werd uitgegeven bij J.B. Mortier, rue Leopold, 24, Faubourg de Namur (x), Bruxelles). DECHAMP is later Monseigneur geworden en heeft een belangrijke functie aan het Hof gehad.

- VENT, Ernest; Oraison funèbre prononcée le 20 octobre 1850 (xx) en commémoration de la Reine des Belges, Louise-Marie, Thérèse, Isabelle, Princesse d'Orléans (Th. Lesigne, rue des Arts 18 Faubourg de Louvain (x), Bruxelles 1850)

- MEYNDERS, G.J.N.B.; Geschied- en letterkundig praelschrift ter overheerlijke gedachtenis van H.M. Louise-Marie - Carol - Isabel, overleden Koningin der Belgen (J.J. Jorez, Kleine Boterstraat 6, Brussel) uitgegeven door de Maelschappij (sic) hebbende voor zinspreuk "De Voortplanting van de Gezonde Leering en de Ondersteuning der goede werken".

In 1851

- SIRET, Adolphe; Louise d'Orleans, Reine des Belges - Poème couronné par l'Académie Royale (xxx)

- DELVAUX, N.J.; Hommage poétique à la mémoire de Louise-Marie, Reine des Belges (Helin - Destrebecq, rue de Marcinelle, 30, Charleroi, 1851)

- BOGAERTS, A.; Lierzang toegewijd aan de nagedachtenis van Hare Majesteit Louise-Marie, Koningin der Belgen (C.A. Spin en Zoon, Amsterdam) (Bogaerts, aan wien de Koninklijke Akademie in hare zitting van 6 mei 1851 den uitgelooften erepenning heeft toegewezen) (xxx).

Er kan opgemerkt worden dat enkele oden in het Nederlands gesteld waren. Karel Jonckheere vermeldt trouwens in zijn artikel (4) nog andere Vlaamse gelegenheidspoëzie :

- VAN ACKERE-DOOLAECHTE, Maria, Diksmuidse dichteres, vriendin van H. Conscience, schreef een gedicht.

- (Priester) CRACCO, Domien, Roeselarenaar, ontwierp een speciaal bidprentje voor Louise-Marie.

(x) De Faubourg de Louvain lag in de buurt van de Leuvense Steenweg en de Faubourg de Namur in de buurt van de Elsense Steenweg die voorheen de "Route de Namur" heette.

(xx) De Koningin werd begraven op 17 oktober 1850; een nationale rouwdienst werd gehouden in de St- Michiel- en St- Goedelekathedraal op 24 oktober 1850. Deze grafrede werd vermoedelijk op 20 oktober 1850 in de Protestantse kapel van Brussel uitgesproken.

(xxx) Waarschijnlijk werd een ereprijs uitgeschreven voor een "Vlaams" en een Frans gedicht.

DE KUNSTENAARS VAN DE GRAVURE

Zoals boven vermeld staan drie namen op de prent : H. BROWN, Anvers; H. HENDRICKX en LAUTERS.

A) Van Henry BROWN (York 3 april 1816 - Borgerhout 1870)
Graveur van koperetsen. Brit die lang in de Nederlanden verbleef. (waaronder in Antwerpen; de ets vermeldt trouwens H. Brown, Anvers). Hij maakte illustraties voor Londen en Parijs, waar hij in 1835 verbleef. In 1840 stond hij aan het hoofd van de Koninklijke graveurschool in Den Haag. In de bibliotheek ABEELS is er nog een ets te vinden van Henry BROWN : een illustratie in een luxe-uitgave van de Belgische Grondwet (1852). Hij graveerde ook een portret van Leopold I (5). Brown kreeg een vermelding in een internationaal biografisch werk over beeldhouwers, schilders en graveurs (5).

Portrait de H. Hendrickx.
gravé par A. Pannemaker.

B) Henri HEND(E)RICKX (Brussel 13 januari 1817 - St - Joost-ten-Noode 9 juni 1894) (6) zoon van Francois Joseph Henri HENDERICKX. die sommige werken signeerde met HENDRICKX. Henri is meer bekend onder de naam HENDRICKX. Leerling van Gustaaf Wappers in de School voor Schone Kunsten te Antwerpen.

Vanaf 1838 verschijnen etsen die naar zijn tekeningen gemaakt zijn (zoals "L'Histoire de la Révolution française")

Vanaf 1839 exposeerde hij zijn schilderijen en tekeningen in Brussel. Hij werd geïnspireerd door de Romantische beweging (die onder de invloed stond van Walter Scott).

Hij maakt veel tekeningen die als platen opgenomen werden, inzonderheid in publicaties van de uitgever Alexandre JAMAR, die ook het boekje over Louise-Marie publiceerde. Jamar werd in 1882 de vierde Gouverneur van de Nationale Bank.

Dit laatste verklaart waarschijnlijk dat H. HENDRICKX meerdere bankbiljetten ontworpen heeft (sommige van zijn tekeningen werden nog tot in 1921 op de biljetten gedrukt).

Inmiddels was Alexandre JAMAR Minister van Openbare Werken geworden, met ondermeer de Posterijen onder zijn bevoegdheid. Onder zijn bewind werd de "Carte de correspondance" geïntroduceerd. De eerste "postkaart" (nog geen prentbriefkaart of "ansicht") werd door H. HENDRICKX geïllustreerd.

Ondertussen vond hij nog de tijd om praalwagens voor de Ommeegang en triomfbogen te maken. Hij richtte ook een tekenschool op te St- Joost-ten-Noode, omgezet in de "Ecole Normale de Dessin de Saint-Josse" waarvan hij directeur bleef tot bij zijn overlijden. Hij had er als leraar ondermeer de beeldhouwer Georges Houtstont die in Laca-Tijdingen al geciteerd werd. (Hij is ondermeer de maker van de versierselen aan het Leopold I-standbeeld in het park van Laken.) (7)

Volledigheidshalve vermelden wij dat het boek waarin onze prent van Louise-Marie werd opgenomen, nog de volgende afbeelding bevat : (zie stamboom in het geciteerd boek (1))

- Louis-Philippe I, Hertog van Orleans en koning der Fransen (vader van Louise-Marie)
- Louis, Charles, Philippe, Hertog van Nemours (broer en voormalig concurrent van Leopold I voor de Belgische Troon)
- Ferdinand, Philippe, Louis, Charles, Henri, Joseph, Hertog van Orleans (broer ?)
- François, Ferdinand, Philippe, Louis, Marie, Prins van Joinville (broer)
- Alexandrine, Victoria, Koningin van Groot-Brittannië (Leopold I was haar oom)

In de Koninklijke Bibliotheek (Prentenkabinet) wordt een vierhonderdtal gravures van hem bewaard.

Hendrickx wordt vermeld in meerdere biografische naslagwerken. Ook in de reeds geciteerde internationale biografie (5).

C) Paul LAUTERS (Brussel 16 juli 1806 - Brussel 12 november 1876) Schilder, aquarellist, steendrukker en etser.

Hij was leerling aan de Academie te Brussel (leraar Malaise) en werkte in de lithografische ateliers van Gouban en Dewasme-Pletinckx.

Hij werd leraar aan de Koninklijke school voor gravure die in 1848 verenigd werd met de Academie te Brussel. Hij illustreerde menige publicaties (waaronder van Billon en Fourmois). Hij heeft werken in vele prentenkabinetten en een doek in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Brussel ("Een Holle Weg", inventarisnummer 2662). Hij was officier in de Leopoldsorde. Lauters wordt eveneens vermeld in reeds geciteerde biografische naslagwerken(8)(9). Ook in het reeds genoemde internationaal biografisch woordenboek (5). Het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten bewaart een schilderij van Paul Lauters (Een Holle Weg - 1847). Meerdere doeken van hem zijn in het bezit van de gemeente Etterbeek. Een vijfhonderdtal van zijn gravures bevinden zich in de Koninklijke Bibliotheek van België. (Prentenkabinet)

Naar deze kunstenaar werd een straat genoemd die op het grondgebied van Brussel en Elsene ligt.

Op de vraag hoe het komt dat de namen van twee tekenaars op de gravure vermeld staan werd inmiddels het antwoord gevonden : Hendrickx tekende de figuur van Louise-Marie en Lauters het landschap (10). Ook werd inmiddels ontdekt dat voordien (in 1849) een gravure van Louise-Marie gepubliceerd werd, met de namen van de drie zelfde kunstenaars, met name in een boek over de Europese Soevereinen in 1849. Er kon niet nagegaan worden of het over de zelfde gravure gaat. (11)

Gustave ABEELS auteur en publicist. Bibliografie

Gustave ABEELS was de stuwende kracht die LACA deed oprichten en in het begin bijsprong met raad en daad. Het zal voor de lezer duidelijk zijn dat heel wat gegevens in onderhavig artikel afkomstig zijn van Gustave ABEELS. Dat is niet verwonderlijk. Hij bezit immers een belangrijke verzameling originele documenten over Brussel en de Agglomeratie. In zijn bibliotheek zitten talloze boeken over hetzelfde onderwerp. (hij verzamelt nog andere onderwerpen). Bovendien is hij een auteur, co-auteur, organisator van tentoonstellingen en het kwam mij voor dat het goed zou zijn een bibliografie van deze auteur en publicist op te stellen.

Daar zij echter omvangrijk is, zullen wij er in een volgend nummer op terugkomen.

VERWIJZINGEN

(1) KERCKVOORDE Mia : Louise van Orleães, het vergeten leven van Louise-Marie, eerste koningin van België, (1812-185) Lannoo 1988. In het Frans vertaald : Louise d'Orléans, Reine oubliée (1812-1850), traduit du néerlandais, Editions Duculot, Paris et Louvain-la-Neuve, 1991.

(2) KERCKVOORDE Mia : Prinses Charlotte van België, Keizerin van Mexico; Gent 1983.

(3) "La Reine - Sa Vie et sa Mort" Uitgegeven door la Société pour l'émancipation intellectuelle bij A. JAMAR (1851). Volgens een persoonlijke aantekening aangebracht in het boekje zou het van de hand zijn van RASTOUL DE MONTGEOT (zie over hem : Leo De Wachter in Repertorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten, deel II, Antwerpen, 1943; p. 456

(4) JONCHEERE, Karel : De Kroon en de Muze in de "Vlaamse Gids" m.m.v. het Willemsfonds; 1991/1, p. 2 tot 10, Antwerpen.

(5) BENEZIT E. : Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays, heruitgave Parijs, 1976, sous la direction des héritiers de E. Benezit.

Zie ook Th. Hippert & S. Linnig (Peintres et Graveurs Hollandais et Belges du XIXe siècle, Brussel, 1874 en Chr. Kramme, Leven en Werken der Hollandse en Vlaamse Kunstschilders, Beeldhouwers, Graveurs en Bouwmeesters van de vroegsten tot op onze tijd, Amsterdam, 1859

(6) Zie ook DELULLE, Jacques : Henri Hendrickx, 1817-1894, Peintre illustrateur et pédagogue. In BNB - NBB Maandschrift van de Nationale Bank van België, Brussel, 1971, nr 4, p. 19/22.

(7) Laca-Tijdingen; jaargang 1, nummer 2, december 1989.

(8) LEGRAIN, Paul : "Le Dictionnaire des Belges"; Brussel, 1981.

(9) ARTO/TOMMELEIN, A. : "Biografisch woordenboek der Belgische kunstenaars van 1830 tot 1970"; Brussel, 1974.

(10) Gegevens in het Prentenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België. (Gravure S II 61.561)

(11) Les Rois Contemporains, Biographie des Souverains de l'Europe, Brussel, A. Jamar, 1849. De gravure (S II 76.280 in het Prentenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek) was onvindbaar !

LOUISE D'ORLÉANS,

VERZAMELINGEN: G. ABEELS, J. DILLEN en D. VAN KRIEKGINGE

TOPONYMISCHE BIJDRAGE

LATINISERING EN HAGIOGRAFISCHE STEUNEN

Over de oorspronkelijke betekenis van de plaatsnaam Laken heb ik in een voorgaand nummer van ons tijdschrift reeds geschreven. Het toponiem "Laken" wees op een plaats waar beekjes, vijvers en plassen te vinden waren. (Zie LACA TIJDINGEN jaargang 1 - nummer 2 - december 1989). We vinden het woord ook terug in een familienaam : "DE LACA".

Uit de genealogie weten we dat persoonsnamen vaak van plaatsnamen afgeleid worden. De Heer Dr J. Verbesselt stelt in zijn bijdrage : "De Zeven Erfheren van Laken en hun Keure in de 14e eeuw" (x) dat de namen van de bewoners van het "Groothof", (nu ingeperkt binnen de omheining van het Koninklijk Kasteel) reeds in de elfde eeuw gekend zijn. Het betreft hier : Walterus, Godeschalcus en Reinboldus de Laca. Nog volgens de Heer Verbesselt had deze dynastie de centrale macht van Laken in handen. Het is pas, en dit volgens A. Sanderus, wanneer Reinboldus de Laca kinderloos sterft tegen het einde van de elfde eeuw, dat het erfdeel onder zeven plaatselijke Heren wordt opgesplitst.

Een telg uit dit "Huis" wordt vernoemd in een in het Latijn opgesteld document van 1080 : Gillebertus de Laca. Dit is de oudste attestatie van de plaatsnaam LAKEN; een eerbiedwaardige vorm die onze Geschied- en Heemkundige Kring als leidnaam heeft gekozen.

De uitgang -a, toegevoegd aan het Germaans toponymische bestanddeel "Lak/Lach", moest de verbuiging van de plaatsnaam (naar het voorbeeld van "rosa") in Latijnse teksten mogelijk maken. Het Latijn bleef tot aan het einde van de 18e eeuw een internationale taal en was ook die van de Rooms-Katholieke Kerk.

Tot in de 19de eeuw werd Laken vaak "Onze-Lieve-Vrouw-Laken" genoemd. Sinds lang staat de lokaliteit onder de bescherming van de Moeder Gods, van wie de naam aan die van de parochie, vermoedelijk in de loop van de 14de eeuw, werd toegevoegd.

Dit gebeurde natuurlijk om de Heilige Maagd te eren maar waarschijnlijk vooral om Laken van "Lake bi Halle" - thans Lot - te onderscheiden. Wetenschappers spreken in dit geval van een "differentiatiemiddel".

De naam van de plaatselijke beschermheilige werd aan die van meerdere andere dorpen toegevoegd - een verschijnsel dat in de geleerdentaal "hagiografische steun" genoemd wordt. Zo vinden we nog in de Brusselse agglomeratie een Sint-Joost-ten-Noode en Sint-Gillis, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Agatha-Berchem, Sint-Pieters-Jette, Sint-Lambrechts-, Sint-Pieters- en Sint-Stevens-Woluwe.

P. VAN NIEUWENHUYSEN

(x) In Eigen Schoon en de Brabander, XLVII, nr. 1-2, 1964, pag. 139-164.

GRASDUINEND IN LAKENSE DOCUMENTEN/TAALGEBRUIK IN LAKEN/ANEKDOTEN

Over bibliotheken in Neder-Over-Heembeek (nu) en Laken (vorige eeuw)

Met sympathie volgen de Lakenaars de perikelen van hun burens uit Neder-Over-Heembeek in verband met de Vlaamse bibliotheek. De huidige gemeentelijke mandatarissen tonen meer begrip dan hun voorgangers voor de wens van de Heembeekenaars, maar het verloopt toch allemaal zo stroef.

Het weze die van Heembeek een troost dat er in vorige eeuw in Laken ook een bibliotheek-probleem bestaan heeft, waarvoor de politici minder belangstelling opbrachten.

Zo is er in het verslag over 1877 van het "Collegie" van burgemeester en schepenen aan de Gemeenteraad, sprake over de "bibliothèque populaire" (opgericht in 1868). De verantwoordelijke wees er in zijn verslag op dat het ten zeerste nodig was "d'acheter de bons livres flamands. Car, j'ai à peine besoin de le dire, le nombre de ces derniers est très limité, et, par suite de la fréquence des emprunts, plusieurs sont tellement usés et détériorés qu'ils ne sont guère plus bons qu'à jeter au rebut et qu'il faut songer à les remplacer par d'autres ..."

Er werd op gewezen dat er in 1876 minder boeken werden uitgeleend dan in 1875 en dat zulks vooral te wijten was "à la pénurie d'ouvrages flamands" ! Voorgesteld werd door de verantwoordelijke niet de helft maar driekwart van de begroting voor aankoop van boeken te besteden aan "Vlaamse" romans.

Hoe reageerde men op deze suggestie? In het volgend verslag (over 1878) leest men dat de bibliotheek dertien nieuwe franstalige boeken en dertien Vlaamse boeken bekomen had. Het werd dus 50/50 in plaats van 75% voor de verwerving van "Vlaamse" boeken. MAAR ... de dertien "Vlaamse" boeken werden geschonken door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Er werd dus NUL-procent besteed aan de aankoop van "Vlaamse" boeken !

In het verslag over 1879 nog een klacht : "Les ouvrages de Conscience, traduction française (!), sont très demandés, et la bibliothèque n'en possède aucun".

Nadien is er in de officiële documenten geen spoor meer te vinden van het probleem van les livres "flamands" van de bibliotheek.

Wel kwam er op 19 maart 1882 een Vlaamse Volksbibliotheek, ingericht door het Willemsfonds (de gemeente Laken kende haar gedurende enige tijd subsidies toe). De dichter en gemeenteraadslid Karel BOGAERD was er vermoedelijk de stichter van. Hij was er ook een paar jaren "boekenbewaarder" (bibliothecaris) van. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Herman.

Dat deze bibliotheek aan een behoefte tegemoet kwam blijkt uit de cijfers.

Zo meldt het Willemsfonds in zijn verslag over de periode 19/3/1882 tot 19/3/1883 liefst 4.021 uitleningen. Terwijl de officiële franstalige bibliotheek slechts 1.102 uitleningen deed !

Karel Bogaerd wijst erop dat men tot 8.000 uitleningen zou kunnen gaan, indien er meer boeken zouden aanwezig zijn (er waren er maar 500).

In 1883-84 telde het Willemsfonds 340 lezers en de officiële bibliotheek 137.

Het Willemsfonds bracht jaarlijks verslag uit tot in 1892-1893 (het verslag werd opgenomen in het algemeen verslag van het "collegie" van burgemeester en schepenen). Nadien brengt het Willemsfonds geen verslag meer uit. De franstalige bibliothecaris citeert nochtans de Vlaamse bibliotheek nog wel tot in het verslag van 1898/99. Daarna is er geen sprake meer van het Willemsfonds.

Bij de oprichting van de Vlaamse bibliotheek was overeengekomen dat bij de opheffing ervan de boeken zouden overgaan naar de gemeente Laken. Gebeurde dat ? Mysterie. Misschien heeft de ziekte en de dood in 1906 van Karel Bogaerd er iets mee te maken.

J.DILLEN

Bibliografie

- Rapport du Collège des Bourgmestre et échevins au conseil communal de Laeken (alleen in het Frans. In 1879 werd om een "traduction flamande" gevraagd. Maar "toute la question est de couvrir les dépenses". Dus nul op het request. Wel verscheen er af en toe een tekst in het "Vlaams")
Inzonderheid over de jaren 1877, 1878 en 1879
- E. Witte e.a; Politieke Geschiedenis van België : van 1830 tot heden. (Brussel, 1990)
- artikels van Hildegard Vermout-Verstraete in Tijdingen, drie-maandelijks tijdschrift van de Vrienden van het Archief en Museum van het Vlaams Leven te Brussel :
 - Karel Bogaerd, van smidsknecht tot dichter (1986/4 pp 8-10)
 - De Lakense periode van Karel Bogaerd (1987/1 pp 17-22)

BEELDHOUWERK EN VERSIERINGSKUNST IN LAKEN (vervolg)

II. NOG GEDENKTEKENS EN STANDBEELDEN. (vervolg)

BIOGRAFIE VAN DE BEELDHOUWERS

- 4) DE SOETE Pierre (Molenbeek 1886 - Brussel 16/8/1948)
(buste van Maarschalk Foch, aan het O.L.- Vrouwvoorplein)

Pierre De Soete deed geen academische studies. Hij oefende meerdere stielen uit. Via de versieringskunst (hij was metaalciseleerder) kwam hij tot de beeldhouwkunst. Hij ondervond heel wat tegenstand van zijn collega's. Hij maakte een ontwerp van het gedenkteken voor de Lakense gesneuvelden van 1914-1918. Hij zou daartoe aangemoedigd geweest zijn door burgemeester Bockstael. Deze zou hem toegezegd hebben dat hij zeker het monument zou mogen oprichten. Door de ziekte en het overlijden van Bockstael en ook wegens de samenvoeging van Laken met Brussel (1921) kwam hier niets van terecht. Lange jaren sleepte het geschil aan, totdat een door de provincie aangeduide deskundige een negatief verslag over De Soete en zijn gedenkteken neerschreef. Het monument werd daarna door M. Desmaré uitgevoerd.

Nochtans heeft De Soete nog heel wat werken mogen uitvoeren :

In Brussel :

- In het museum : de buste van Kardinaal Mercier (marmer);
- Aan het begin van de Franklin Rooseveltlaan : op de middenberm aan de Kongolaan : indrukwekkend monument ter ere van de helden van het luchtleger van 1914 - 1918 (brons) (een fragment - het hoofd van de gesneuvelde - bevindt zich in het museum van Chicago (brons). (zie foto)

In Schaarbeek :

- Aan de rand van het Josaphatpark (hoek Louis Bertrand- en Lambertmontlaan) : monument (steen - gehavend) voor hen die tot glorie van de autosport gevallen zijn (met een medaillon met het profiel van de automobilist Pierre de Buck);
- In het Gemeentehuis (hall eerste verdieping, bij de burgemeesters van deze gemeente) burgemeester R. Foucart (1921-1927) (marmer) (1952);
- In het Huis der Kunsten : medaillons van Koning Leopold III en Koningin Astrid (gips).

(Nog) in Laken : in het parkje vóór de hoofdingang van het Heizelstadion : de aflegging van de Olympische Eed (brons).

Monument Luchtleger. Franklin Rooseveltlaan (Bron : "Le Soir")

In Leuven : buste van Kardinaal Mercier (aan een zijgevel van de universiteitsbibliotheek) (steen).

In Dinant : Hij was de auteur van het (fel omstreden) enorme Nationaal Monument voor de burgerslachtoffers van de oorlog 1914-1918. Het zou eerst in Leuven aan de universiteitsbibliotheek komen met het opschrift "FURORE TEUTONICO DIRUTA, DONO AMERICANO RESTITUTA" (vrije vertaling : "Door Duitse furore vernield, met Amerikaanse gift heropgebouwd"). Daarna werd beslist het in Dinant te plaatsen met een milder opschrift : ANIMUS MEMINISSE HORRET (van Virgilius). (De vrije vertaling luidt : "De ziel beeft bij de herinnering"). Dit werd in mei-juni 1940 door de Duitsers vernield.

In Strombeek : monument voor de oorlogsslachtoffers van 1914-1918 (steen) (op het plein, naast de kerk).

In Aalst : aan het stadhuis : Moederschap (marmer).

In Spa : totaalbeeld van Maarschalk Foch (steen) (1932), aan de avenue Reine Astrid.

In New York : De Visser (in het Metropolitan Museum).

P. DE SOETE schreef zijn memoires neer in een boek : "En plein bloc".

DE SOETE wordt vermeld in "Het Woordenboek der Belgische Kunstenaars 1830-1970" en in de "Dictionnaire des Belges".

J. DILLEN

I N H O U D

	pag.
Ten geleide	1 - 3
1. Brief van Z.M. de Koning.	4
2. Uit de verzameling Capron : Twijfel en spijt van Leopold I.	5 - 11
3. Laca verjaarde.	12 - 13
4. De Koninginnelaan, een aanleg met hindernissen : - De oorsprong / Over een ets van de Koningin.	14 - 20
5. Toponymische bijdrage : - Latinisering en hagiografische steun.	21
6. Grasduinend in Lakense documenten / Taalgebruik / Anekdoten : - Over bibliotheken van N.-O.-Heembeek (nu) en Laken (toen).	22 - 23
7. Beeldhouwwerk en versieringskunst in Laken (vervolg) : - Nog gedenktekens en standbeelden (vervolg) : - Biografie van beeldhouwer Pierre De Soete.	24 - 25
8. Inhoudstabel.	25